

nede av samfunnets konformitetspress. For det andre mener han det fører til større sosialt mangfold når originale og eksentriske personer går opp nye veier. Mangfold og varierte levemåter er i seg selv en berikelse av samfunnet som gjør livet i fellesskap med andre mer verdifullt. For det tredje mener han individers eksperimentering kan bidra til kollektiv læring og sosialt fremskritt. Selv om mange sider ved tradisjonell skikk og bruk er fornuftige, kan kreativ utprøving lede til forbedring gjennom eksemplets makt. Når individer får anledning til å ta selvstendige livsvalg, åpner vi ikke bare opp for alternative måter å leve på. I noen tilfeller er «eksperimentene» så vellykkede at de med rette blir til nye konvensjoner. Alle disse forholdene tilsier ifølge Mill at frihet til å utvikle egen individualitet ikke bare er verdifullt for hver av oss, men også gjør oss bedre i stand til å være verdifulle for andre (Mill, 1859/1991, s. 70).

19.4 Er skadeprinsippet et enkelt anvendelig prinsipp?

Mill hevder selv at skadeprinsippet er et meget enkelt prinsipp (Mill, 1859/1991, s. 13–14), og umiddelbart kan det nok fremstå både intuitivt og lettfattelig. Det er likevel ikke alltid lett å avgjøre hva prinsippet mer nøyaktig innebærer med tanke på å trekke opp en grense for tillatelige inngrep i individers handlefrihet. Det er flere grunner til dette. Én grunn er at det ikke er helt klart hva vi skal regne som skade på andre. Det er klart at legemlig skade eller risiko for legemlig skade faller inn under prinsippet. Ifølge Mill kan imidlertid det å krenke andres interesser også være en form for skade. Denne utvidelsen av hva man skal forstå med skade åpner blant annet for å

beskytte individers økonomiske interesser gjennom rettslige reguleringer, noe som i mange tilfeller virker helt rimelig. Samtidig er det ikke nødvendigvis klargjørende å snakke om interesser i stedet for legemlig skade. Hvis skade innebærer å påvirke andres interesser negativt, må vi vite mer nøyaktig hva individers interesser består i.

Det synes klart nok at våre interesser henger sammen med det som gjør oss lykkelige. Men hva som gjør oss lykkelige, kan være så mangt. Noen føler ubehag ved at personer av samme kjønn lever i parforhold eller er gift. De ville rett og slett vært mer tilfredse om denne typen samliv ikke var tillatt. Er dette et hensyn vi bør ta når vi utformer lover? Det ville i så fall gå på tvers av hensikten med skadeprinsippet, som nettopp er å gi rom for upopulær atferd som vekker avsky eller harme hos andre. Problemet er likevel at det er uklart hvilke interesser som teller, og hvilke som ikke teller. Vi mangler et tydelig kriterium for å avgjøre når våre handlinger kan sies å skade andre.

En annen grunn til at det kan være vanskelig å si hva skadeprinsippet nøyaktig innebærer, er at risiko for skade ikke gir oss tilstrekkelig grunnlag for å begrense personers handlefrihet. At visse handlinger skader andres interesser, er ikke nok til å forby dem. Vi må i tillegg vise at gevinsten ved et forbud er større enn kostnaden.

Én måte å skade andres interesser på er å påføre dem økonomisk tap. Dette er en type skade som kan påføres ved å stjele, og Mill vil regne forbud mot tyveri som uproblematisk. Det går imidlertid også an å skade andres økonomiske interesser gjennom konkurranse. Sett at jeg driver en kaffebar. En dag etablerer noen en ny kaffebar like i